

Hollo Aimi: «Mino Võromaa» om kõgõ ausamb aoraamat
Kae lk 2

Koolilatsõ loiva uma-keelitsit juttõ ette
Kae lk 3

Kuis mehele vahtsõ kübärä ostminõ päävä röömsas tekä
Kae lk 4

9 7714061922005

Põlvan tulõ Hurda ja rahvaharidusõ päiv

Põlva rahvaharidusõ selts saa 110 aastakka vanas. Tuu tähistämises kõrraldõdas 6. joulukuul kõnnõpäiv, kon kõnõldas Hurda Jakobist, Põlva kandist ja rahvaharidusõ seldsist.

Võro keele uurja Kalla Urmas kõnõldõs Hurda Jakobi

kodokülä keelest ja keelejuhtõst. Kirändüseuurja Allasõ Tiia võtt jutus Põlva kandi lõhna, Eesti kultuuriseltse ütisüse auesimiis Haameri Valter kõnõldõs tuust, midä tähendäs Hurda Jakobi nimeline Põlva rahvaharidusõ selts timä jaos.

Kõnnõpäiv peetäs Põlva kultuurikeskusõ salongin, alostus om kell 13.

Võrol tulõ vaba-ütisüisi mess

Pühäpäävä, 26. märdikuul kell 11 tulõ Võrol Kandlõ kultuurimajan vabaütisüisi mess, kon arotõdas ello päält haldusreformi. Arotusõ teema om «Vahtsõ valla veretsõõr», juttu

vidä tunnõt telemiis Vaino Urmas.

Märgitäs, kuis tetä nii, et elo lännü edesi egän valla veeren, ja midä saanu vabaütisüse tuu jaos är tetä.

Päält arotamisõ saava paigapäälidse MTÜ ka ummi tegemiisi tutvusta.

Võro keele ja kultuuriga kõudet üliopilastõie võigõlus

Võro instituut om vällä kuu-lutanu 2018. aastaga preemiävõigõlusõ kõgõ parõmbidõ võro keele ni kultuuriga kõudetüisi bakaurõusõ- ja magistritõie teedäsaamisõs.

Preemiä päämädses tsihis om julgusta üliopilaisi ja magistrikraadi tahtjit uurma asjo, miä omma kõüdedü võro keele ja kultuuriga.

1. hainakuus 2018 oodõtas võigõlusõlõ võro kiilt vai perimõskultuuri pututavit bakaurõusõ- vai magistritõid, miä omma kaitsstu aastil 2014 kooni 2018. Valdkund, tiidüsala ja korgkuul olõ õi taa man sukugi tähtsä, kõik

omma ütehää.

Võigõlusõtüü fail vai link pallõldas saata e-postiga aadressil wi@wi.ee ütën märksõnaga «üliõpilastõie konkurss». Võigõlusõlõ saatõtuid tõid hinasõ Võro instituudi tiidüs nõvvokogo liikmõ.

Võro instituut kuulutas kõgõ parõmba tüü vällä 2018. aastaga Kaika suvõulikoolin (10.–12. põimukuul) Kaika külan Antsla vallan. Võitja nii bakaurõusõ- ku magistritõie hulgast saava rahalidsõ preemiä 200 €. Ku om põhjust, sõs võidas vällä anda ka eripreemjit.

Teedüs: Kuuba Rainer, tel 5645 1444, e-post wi@wi.ee.

UL

Lõõtspill ummi kässiga

RAHMANI JAN

Minevä nätäl sai Võromaa kutsõhariduskeskusõn joba tõist kõrda kokko 15 huvilist, kiä tegevä hindäle lõõtspilli. Kursus om ütēsä kuud pikk ja hulga tüüd tulõ osaliidsil tetä uman koton. Kõrra kuun saias kolmõs pääväs kokko ja oppaja Tartese Heino ja Pumbo Taavi näütäse ette, midä tetä tulõ.



RAHMANI JANI PILT

Oppaja Tartese Heino oppas huviliidsilõ Teppo-tüüpi lõõdsapilli tegemist.

Põlva, Tarto ja Valga maakunnast, kavvõmba osalidsõ esiki Harjumaalt ja Pärnust.

«Mi plaan om pruuvi koolita säändsit mehi-naisi, kes ka edespite pille tegevä, mitte õnnõ hindäle,» kõnõldõs Teppo Priidu.

Võinu viil kavvõmb oppi

Üts kursusõlõ tulnu om Raistõ kandi pillimiis Leisi Taivo. Tä seletäs, et kursus om kodo lähkül ja tä tahtsõ täpsembäle teedä, määndsist jupõst pill kuun saias. Inne om pillimiis kül pilli puhastanu, a ehitänü ei olõ.

Seo kursusõ man om küländ

hulga kodotüüd. Leisi Taivo seletäs, et tä tege koton ka pilli tegemise tüüriistu. Sis vast tege kunagi viil mõnõ pilli.

Oppaja omma kursusõl hää asatundja, kitt Leisi Taivo. A timä meelest võinu kursus viil pikemb olla. «Vanastõ Teppo Augusti man opsõ opipoiss kolm aastakka, nüüt tetäs kursus vähemb ku aastaga,» tiid Leisi Taivo. A muidoki tulõ reh-kendä tuuga, et täämbädsel aol omma ka tüüriista parõmba, nii saagi kipõmbalõ pilli valmis.

Pill ei olõ otav lõbu

Kuigi pillimeistrit om ütsja-

go mano tulnu, ei olõ pilli ostminõ otav. Teppo Priidu tiid kõnõlda, et Teppo tüüpi vahtsõnõ lõõtspill mass 3500–4500 eurot.

Ka seo kursõs ei olõ osaliidsilõ rahalda: egä osalinõ piät masma 1100 eurot, miä kulus matõrjali pääle. Projektirahaga mastas oppajilõ palk ja ruumi renti.

«Lõõtspill es olõ otav ka vanastõ. Teppo Augusti pill massõ 80 ruublit. Tuu olf nelä hariligu hobõsõ vai üte kõrraligu traavli hind,» kõnõldõs Teppo Priidu.

Märgõtõdi, kuis lõüdä üles mi kandi kultuuri huviliidsi ja midä nälle pakku.

Minevä nätäl peeti Võro instituudin maaha mõttõkoda, kon kõnõldi kultuuri-perändüse turundamisõst. Paiga pääle olli tulnu Vana-Võromaa ja Setomaa muusõummõ inemise ja piirkunna turismikoordinaatori.

Märgiti, kuis lõüdä üles nuu inemise, kiä tundva huvvi mi kandi umakultuuri vasta, ja kuis mi kandin sündüvät vällä reklaami.

Arotust ja koolituspäivä vei läbi Marketingi instituudi vidäjä Naaritsa Anu-Mall (pildi pääl rahva iin), kõrrald Võro instituut.

RAHMANI JANI pilt ja jutt

RAHMANI JAN

Võrokõisi suur laulu- ja ravapido Uma Pido ei tähendä õnnõ ütte pidopäivä, a tuu om tegemiisi täüs tii pido-ni. Parhillaki saava laulja ja muu huvilidsõ ütën lüvvä mitmõn pidoga kõüdetün ettevõtõmisõn.

Käü kirjapandminõ kavõri-võigõlusõlõ

Järgmädsõ aastaga urbõkuun tulõ Võrol maailma kõgõ edimäne mõõduvõtminõ kõgõ parõmba võrokeelidsõ kavõri lõüdmises.

Kirjapanõk võistlusõlõ käü ja oodõdu omma nii tunnõtus laulõdu tüütõluse, vahtsõnõ looming ku ka tõlkõ, tõlgõndusõ; noorõ ja vana, tuntu ja tundmalda bändi ja kuunsaisu. 15. urbõkuul 2018 tulõ Võrol võrokeelitside kavõridõ

võikikontsõrt «Uma kavvõr – võro pavvõr». Kõrraldaja uutva kõgõpäält Eesti luujidõ loomingu pääle tettüid kavõrit, miä omma võro keelen. Ossavõtõmissuuvõ esitämise tähtaig om 15. vahtsõaastakuu 2018. Lisateedüs ja võistlusõ osavõtõmisõ kõrd: umapido.ee ja Laube Kadri, kadriglau-be@gmail.com, tel 511 7348.

Viil mõni päiv saa kuurõ kirja panda

Koori, kiä tahtva Umal Pido-l üles astu, saava hinnäst kirja panda kooni 1. joulukuuni 2017.

Pidolõ oodõtas laulma mudilaisi-, latsi-, poisõkõisi-, naisi-, mihi- ja segäkuurõ kimmäle Lõuna-Eesti maakundõst, kon kõüdüs võro keele ni kultuuriga olõman. Oodõdu omma ka kõik koori, kiä laulu är opva ja võro keelest ja meelest ütën lõunaest-läisigä rõõmu tahtva tunda.

Kuuri kirjapandmisõ kotsilõ saa täpsembät teedüst pido projektijuhi Tigasõ Merikese käest, merike.tigas@wi.ee, tel 5691 6280

Mehe mõtsast ja naasõ nurmõst

Ka seokõrd saava pidolõ laulma tulla naasõ ja mehe, kiä parla kongi koorin ei laula, a tahtva Umal Pido-l naisi- vai mihihikoorilaulõ laulda.

Oodõtas lauluhelüga naisi nurmõst, mihi mõtsast, kõiki nii küläst ku liinast! Kuun opitas selges naisi- ja mihihikoorõ laulu ja naisi-mihi osa ütiskuurõ laulõn. Noodi perrä laulmisõ mõistminõ olõ-i tähtsä; abis (a mitte nõudmisõs) om

egäsugunõ varatsõmp koori-laulukogõmus.

Matkasari lätt edesi

Täämbädses om Uma Pido matkasaran «Määne om seo maa? Kaemi perrä» läbi käütü kolm matka.

Matkaman om käünü küländ suur hulk huviliidsi, egä kõrd om ütën lõõnõ päält saa matkalidsõ.

Timahava om iin viil ütõs matk, 2. joulukuu pääväl kell 11 Põlva kihlkunnan Taivaskua kandin. Tulõvaasta om plaanin pitä viil viis matka.

Kõigi Uma Pido tegemiisi kotsilõ saa teedüst Uma Pido kodolehe vai Mõfovihu (FB) lehe päält.

M Ä R G O T U S

Laskõ Katri sisse tulla!

Välän inämb pallo tüüd tetä ei saa, tulõ uma tegemise tarrõ kolli. Katriaig om käen.

Om kombõs, et katripuulpäävä õdagu vai ka katripäävä õdagu käävä katrisandi. Nuu omma valgin rõivin, hariligult naistõrahva, hulgan või olla ka naisis tettüid mihi.

Ku katrisandi mõistva ilostõ laulda, tulõs nä kimmäle sisse kutsu. Muido võit hummogu puuriida ussõ iist lõüda, ei päse ussõst vällä.

Katrisantõ mass proovilõ panda. Kullõlda ja uuri, kes nä omma ja mis tahtva. Sandirahvas ei olõ tulnu määnestki etendüst andma, a perrerahvaga kõnõlõma ja õnnõ tuuma. Tuuperäst võis seo õdak uma nutitelefon i kõrras käest panda. Ku tahat kõik uma elo üles filmi, sis om vajja ka tõist ello, et tuud filmi är kaia. Ja filmmine om tüü, mis tähendäs, et aur lätt ülesvõtmisõ pääle ja elo jääs elämälä.

Katrisandõlõ võit annis anda sõõgikraami: aiavillä, lambaliha, vorsti, ubinit, leibä-saia vai pähkmit. Rahha võit jo kah anda, ku trehväs olõma ja esi tahat. A vanaaoliidsi katrisantõ jaos om umakasvatõ sõõgikraam kah väärt and.

Laskõ Katri sisse tulla!

RAHMANI JAN,
Uma Lehe päätoimõndaja

UMALEHT

Tulõ vällä egä katõ nädäli takast neläpäävä.

Toimõndusõ aadrõs: Tartu 48, 65609, Võro liin

E-post: info@umaleht.ee, tel 78 222 21

Kodoleht: umaleht.ee

Moloviik: facebook.com/umaleht

Päätoimõndaja:

Jan Rahman, tel 56 922 841
jan@umaleht.ee

Abitoimõndaja:

Kaile Kabun, info@umaleht.ee

Keeletoimõndaja:

Laivi Org, laivi.org@wi.ee

Latsinuka toimõndaja:

Mariko Faster,
latsinukk@umaleht.ee

Uma Lehe toimõndusõ kolleegium:

Tiia Allas, Külli Eichenbaum,
Aapo Ilves, Kaido Kama,
Ülle Kauksi, Rainer Kuuba,
Evar Saar.

Välläandja: SA Kultuurileht, kl.ee

Tellmine: Express Post AS, tellimine.ee

Rumeeniä raport

Üten perrega mõnõs aos Rumeeniä pääliina Bukaresti tüüd tegemä kolinu Võromaa miis EPLERI RAIN kirotas elost, tüüst ja mõttist puultõist tuhat kilomiitret lõuna puul.



3. kiri. Meditsiini-süsteemist

Pill tulõ pikä ilo pääle, üteldäs. Vanõmb poig karaš diivani pääl, nika ku sattõ säältoe otsast pääga vasta põrmandut nii õnnõtulõ, et kukru sai peris kõva paugu. Poiskõsõ iks satasõ, a seokõrd tull' perän sadamist suur väsumine, ossõndaminõ, ja lats ol' näost väega valgõ.

Kutsõmi kiirabi, kiä pääle paiga pääl ülekaemist tek' otussõ, et lats tulõ viia haigõmajja. Tuu hiidüf är, a lats tundsõ hinnäst halvastõ ja muud jää es üle. Sõidimi vilkuridõga kiirabimassinaga minemä.

Latsilõ mõtõld kiirabihaigõmajan võt' meid vasta parasjago valvõn olnu tohtri. Tä kai kipõlt olokõrra üle ja selef, miä saa edesi. Timä hindamisõ perrä ol' vaia päält säänest traumat last küländ põhaligult uuri.

Kõgõpäält lätsimi ultrahelikabinetti, kon uuriti läbi kõtu, sääl ja rõndkere piirkund. Sis tull' kompuutertomograafia, et pää läbi skaniiri. Vahepääl võeti veenist verd ja tetti kuus-säidse analüüsi. Päält massinidõ kõr-

rald valvõn olnu tohtri asä nii, et latsõ ja tälle tett uuringidõ tulõmusõ kaiva üle neli eriarsti. Õnnõs määndsiti vigastuisi es lõütä. Kõu ol' vahepääl ka tsipa magada saanu ja tundsõ hinnäst parõmbalõ. Meid lasti kodo.

Järgmädsel hummogul käve-mi viil neurokirurgi vastavõtul, kiä kai üle mootorika ja koordinaatsiooni. Et timä kah midägi imelikku es lõvvä, sai seo lugu õnnõligu lõpu.

Pääle tuud, ku ollimi kodo tagasi tulnu ja hiitumine naas üle minemä, ol' mu edimäne tundminõ «Vau!». Säänest põhalik-kust es olõ ma varramba kiirabin trehvänü. Mu kogõmus om innembi sääne, et ku kõik paistus inämb-vähämb kõrran, saadõtas kodo ja kästäs tagasi tulla, ku halvõmb nakkas.

Eestin arvatas Rumeeniä (ja kahõs ka väega pallodõ tõisi riike) kotsilõ tsipa halvastõ. Meditsiinisüsteemi kotsilõ või mu kogõmusõ perrä külh üteldä, et innembi om põhjust rumeenlāisi pääle kadõ olla.

*O zi bună!**

* «Ilõsat päiva!» rumeeniä keeli.

Koolilatsi kirätõien omma kirän mi riigi ja rahva perämädse 30 aasta kõgõ tähtsämbä sündmüse.

Kõgõ ausamb aoraamat

Koolilatsi kirätõie võistlust «Mino Võromaa» om peetü joba 30 aastakka. Jutuvõistlusõlõ saadõtuist kirätõiest om egä kõrd vällä antu ka kogomik. No om vällä tulnu juubõlikogomik, kohe omma saanu kirätüü läbi kõgõ taa 30 aasta.

2007. aastal küsse ma «Mino Võromaa» edesõnan: «Kunas saa sust raamat, MINO VÕROMAA?» Es lääki pallo aigu müüdä – kümme aastat – ja valmis tä saigi. Üts unistus om täüde lānnü.

Mu jaos omma olnu «Mino Võromaa» kogomigõ luu kõgõ ausamb aoraamat. Om vana ütlemine, et ku tahat võlssmisõga tiini, nakka aoluulasõs. Noil aastil ei olõ mi riigi ja rahva elon olnu üttegi püürdjät sündmüst, mis ei lõvvä kotust latsi kirätõien: uma riigi sündümine, tallõ ja maa tagasisaaminõ, riigipiiri, vahtsõ pühä, kooli- ja maaelo ja mõtsa hāõmine, puutri-ilma elämä koliminõ, vanõmbidõ mälestüisi ja keele elon hoitmisõ rõõm ja vaiv.

Kas piät nii pallo mälestüisi kirotama, kirotagõ umast koolielost! Niigi om üteldü! Üts imä kõnõl, et võrokeelitside kirätõie kirotaminõ om ainumanõ aig, ku tedä vai vannaimmä kah jutulõ võetas. Keele opmisõs om veidü tuust võro keele tunnikõsõst koolin.

Mis aig edesi, tuud inämb lātsi latsi tüü juhendajidõ – oppajidõ ja toimõndajidõ näko. Muutusõ tõi ka etteantu teema. Jah, ei saa jo lõpulda kirotat kassist



RAHMANI JANI PILT

«Mino Võromaa» juubõlikogomigu esitlüs:
Hollo Aimi sais pääväjuhi Palli Heino kõrval.

HOLLO AIMI,
Kreutzwaldi muusõumi juhataja,
kõigi 30 «Mino Võromaa» konkursi hindamiskogon ütenlūüjä

ja pinist, a ilma noidõlda kah ei saa... A ku kõgõ noorõmbast vanõmbani kirotas õnnõ üte-katõ päälkirä all, sis tulõ kah vällä midägi andsakut.

Jah, kuulnu olõ ka hädäldämist nii võro ku eesti keelen: nä ei taha kirotat, nä ei mõista, nä ei hooliki inämb ei Võromaaast ega seost kunstlikult alalõ hoitust keelest...

Ku ma suvõl kuuli Kornetin Jānis Mednist kõnõlõman, kuis Lätimaal noorõ liivi kiilt püüd-vä ello herätä ja ku tähtsä om ega päiv läbi interneti oppi ÜTS liivikeeline sõna, sis ma mõtli, et kas tulõ tuu aig, ku võro kiil vahetõdas eesti keele vasta, eesti

kiil inglise keele vasta, inglise kiil... ega tuugi ei jää... Jah, kõik ao võiva tulla, a «Mino Võromaalõ» kirotanu noorõ omma uma 3000 tüüga touganu tuu ao võro keelest kõvastõ edesi. Ja ega kirotaja tiid hulga võrokeelitsit sõnno ja ei piä noid massinast miilde jätmä.

Kogomigu kokkosäädjile jääs süämevalu: nii mõnigi hää lugu jäi vällä. Noid ol' rohkõmb, ku ütte raamatuhe sündsä panda ol'. A nä omma olõmah.

Teno kõigilõ, kes «Mino Võromaad» tähtsäs omma pidānū ja pidāvā! Olku raamatust rõõmu kõigilõ!

Tootsi Tiit: Rõugõ mutõl tüütäs ka laembalt

Võromaa arõnduskeskusõ vahtsõnõ juht, inneskine Rõugõ vallavanõmb Tootsi Tiit kõnõlõs, määndse omma timä plaani vahtsõn ammõtin.

Päält valimiisi ol' juttu, et jäät kodo ja võtat kõrras ao maaha. Kuis sis no äkki sääne vahtsõnõ ammõt?

Jah, ega taa tull' mu hindä jaos kah uutmada. Ol' sääne plaan, et pääle vallavanõmba ammõtit võta ao maaha ja puhka veidükese, olõ perrega ütenkuun. A tetti pakminõ ja peimi perrega plaani ja pere tugi pakmisõ vastavõtmist.

Üts plaan ol' puhada, a tõnõ plaan ol' ka kimmähe tuu, et ku midägi edesi tetä, sis tahas Võromaalõ jäiä. Et Võromaal väega pallo pakmiisi ei olõ, võti seo vasta. A paar nädälit saa iks puhada kah, mõttit mujjalõ, et sis jäl vahtsõ huuga pääle naada.

Mis asotus tuu om, midä no juhtma nakkat?

Kõik Võro maakunna umavalitsusõ omma ütenkuun tennü sihtasotusõ Võromaa Arõnduskeskus. Tuu nakkas tulõva aasta 1. vahtsõaastakuust kimmämbäle toimõndama. Kokko võetas maavalitsusõ arõndusülesandõ, midä riik tell. Ka Võromaa arõnguagõntuur lätt luudu sihtasotusõ külge, sammamuudu tulõva umavalitsuisi liidu ülesandõ sinnä kokko.

Edimäne tüü om mul miis-



Tootsi Tiit.

kund kokko panda ja ütisüs tüüle saia. Säält edesi ütenkuun umavalitsuisi, ettevõtjidõ, kolmanda sektori ja Võromaa inemiisiga naada Võromaa hāäs tüüle.

Kas tuu arõndamisõ man võro vai umakultuur kah tähtsä om?

Kimmäle om tähtsä. Meil om tan uma kultuuriruum. Võro instituut om väega pallo võro keele hāäs är tennü. Tuu tüü piäs jakkuma.

Ma arva, et egä võrokõnõ piäs uhkõ olõma uma keele ja kultuuri üle. Umma kiilt ei tohessi pelädä kõnõlda, seod om mõistlik opada latsilõ maast madalast. Mul om hää minnä latsiada latsõlõ perrä tuul pääväl, ku om võro keele päiv. Hää om kullõlda, kuis oppaja kõnõlõs latsõga võro kiilt. Eks taa omgi, kõik nakkas inemiseest hindäst pääle. Ku tä julgõs kõnõlda võro keelen, sis säält

lätt edesi: koton kõnõldas ja latsõ kõnõlõsõ. Tuu avitas hoita umma kiilt ja kultuuri. Ma arva, et taad kiilt tulõgi kõik aig kõnõlda ja kõnõlda, nii saa hoita seod kultuuri alalõ.

Su hindä jaos om vahtsõnõ asi terve Võro maakunna arõndust juhti, seoniaoni olõt toimõndanu väikun Rõugõ vallan. Kas olõt märknü, mis võimaluisi taa sullõ and?

Jah, eks väikumba päält suurõmba pääle ülemine- nek om keerolinõ. Ma võta samm-sammust. Kõgõpäält tulõ ütisüs käümä saia, inemise tüüle võtta, säält edesi märki. Mis mi Rõugõn olõmi pruuknu, ma arva, et tuu mutõl tüütäs ka laembalt, üle kõgõ maakunna. Inemiisiga tulõ pallo kõnõlda, inemiisi kokko võtta, inemiisi kullõlda, mõttit umas võtta ja naada ello viimä. Rõugõ kotsilõ võit üteldä, et vallan omma asä kõrran.

Kas tulõvikun võinu olla terve Vana-Võromaa üts piirkund, kon ello ütitselt edesi viias?

Nigu ma ütli, samm-sammust tulõ minnä. Seo, et maakunna pääle tetäs ütime arõnguütisüs, ei olõ Eestimaa pääl harilik. Hariligult om umavalitsuisi liit ja arõnguagõntuur eräle. Seo mutõl tulõ käümä saia ja säält sis edesi kaia.

Küsse RAHMANI JAN

Mõtõlus

Kullõlgõ vannu inemiisi!

Aasta kõkõ pümmemb aig om käen. Kodulaudun ei olõ enämbüisi üttegi eläjet ja vanõmbõil inemiisil käü pääväplaan tuu perrä, määne seebikas parasjagu telekan läbi saa vai tulõman om. Elu olõs nigu väega illus, a umõta om näil medägi puudus: kiäki ei kullõ, ku kõnõlat ...

Juhtu ildaaigu naabrinaasõ puul olõma, ku sinnä tull' vana-inemine, kiä haigõidõ jalgu peräst jo mitu aastaiga ilma abilda kotust vällä ei saa. Seo kõrdki jäi poig autudõ uutma, seeni ku imä määntsegi raha-asja ärä aja. Muiduki ol' taal kästü ruttu tagasi tulla, õigõdõ külh katõ karguga kombõrda. Aga jutt tulõ jo jutust, ku sa päivi ja kuiõ viisi tõisi nānnü ei olõ: enämbüisi õks hādist ja arstõ man käümisest, aga õigõ pea ka tuust, ku terve tä noorõn ol', kuis tüül kittä sai, ja muiduki tuust kah, ku illus tä ol' ja ku pallu ol' peigmehi. No pea tull' muiduki tarõsainu vahelõ tagasi minnä, a vast ol' inemisel tuust käügist veidükene-negi api.

Mu lähkül hoolõkotun ol' ummi viimätseid aastõid müüdä saatman inemine, kin- ka umal aol üten asutusõn tüül ollimi. Naksi täl külän käümä ja enämbüisi ol' õks nii, et ku lātsi, ol' muti pikāle ja oiaš, et siist valutas ja säält tsüsik ja täämbä sängüst vällä ei saaki. Ku istõ sängüveere pääle ja naksi uurma, et konh täl nuu pildialbumi omma ja kaemi, kas ma ka kedägi säält tunnõ, ol' asjal tõnõ minek. Ku album kaetu ja mitmas kõrd üle sel-lätet, kiä om kiä, tulli haigõl miilde tütriguai ja peigmehe, kedä muiduki pallu ol'... Sil-mä olli selge ja valutabletti es olõki vaia.

Hoolõkodu omma täüs sää-nest rahvast, kiä olõs tahtnu enne siist ilmast minekit umma ellu vai mõttõn vahtsõst läbi ellä, ja tuud tetä om hoobis parõmb, ku kiäki õks kullõs. Ei olõ sääl muiduki tüütājāil tuu jaos aigu, näid om vähä ja tegemist pallu. Tuu pääle, et nuu hoolõkodulitsõ, kiä niimuudu hennest tühäs kõnõlda saava, magasõ üüse rahuligumbalt, ei hõigu ilmast ilma huuldajāt ja tarvitasõ vähämb rohtõ, ei mõistõta meil viil mõtõlda.

Raudnaski Valvõ om kiruta-nu umast vanaimäst, kiä es olõ muiduki psühholoogiat opnu, aga mõis' tuud ammatit, ku kiäki taalõ umma murõt kaiba-ma tull'. Tä ütēl hādālitsele tõ-nõkõrd mitu kõrda, et kõnõlgu vahtsõst, kuis tuu asi ol'. Joba tuustsamast jutust ja ärakullõ-misõst ol' tõsõl suur abi. Tuu-peräst kääti Valvõ vanaimāle alasi ummi asju kõnõlaman.

Põra peas kõigil aigu enāmb olõma, vällä ei saa muud tetä ku tervüse peräst kävvü vai juuskõ. Kiä vähāgi saa, võisi minnä mõnd vanna inemist kaema, olkõ tä sis hoolõkotun vai hõelõide jalgu peräst uman kotun vangin. Kosti viimisest tähtsämb om tuu, ku lasõt tõsõl kõnõlda, olkõga pääle, et olõt nuid juttõ vast jo mitu kõrd kuuldu...

NÕLVAKU KAIE



RAHMANI JANI PILT

Austa Eve ummi pilte kõrval Rāpinā loomōmaja saalin.

Tegemise rōõmust pilditegijā

RAHMANI JAN

Rāpinā loomōmajan om üles pant nāūtus Austa Eve maalituist ja tshken-dedüist pildest. Seo om latsiaian kokana tüütävä Eve edimāne suurōmb avalik pilte nāütāmine.

Mōnō aasta iist sai Eve puul-juhusligult üte latsi molberti. Tä es tiia viil, misjaos, a tundsō, et tuud lätt täl elon vaia. Sis näkk tä kuulutust, et Rāpinā loomōmajan te-tās kunstisōōri, ja otsusf, et taht pruuvi pilte tetā.

Varramba es olō tä kunsti te-gemisega kokko puttunu. No, kolm aastakka ildampa, omma timā pildi kõigilō kaemisōs vällä pantu.

Edimāst kōrda pand Eve uma pildi üles seo kevājā umma kodoaida. Mai lõpun olf kodo-kohvikidō päiv ja Eve otsusf tetā uma kohvik-galerii. Sāäl ja ka Mofovihun olli inemise timā pilte varrampa nānnū. Et mitmō olli kitnū, olf Eve nõun uma pildi ka laembalō rahvalō kaemisōs pandma.

Austa Evel om tett mitund sorti pilte. Omma maali ja omma pleiādsitshkendüse.

Nātā saa luudust, inemiisi ja vanna Rāpināt. Pildi omma ināmbüisi fotodō vai postkaartō perrā tettū, umalt puult om Eve mano pandnu värve ja väikumbit detailō. Pildi põhjas om tarvitōt perrājāānūt kraami: praakpapōrd vai vana kapi tagasaina. «Ma olō sāāne sāāstuaō hobijoonistaja-maalja,» seletās Austa Eve esi ummi pilte kotsilō. «Pilte tegemine and säämerahu, hāā tundō. Mullō miildūs,» ütles tā.

Ummi pilte tege tā hariligult sūgüse ja talvōaol, ku aian midāgi tetā ei olō. Aiatüū om Eve tōdōnō suurōmb aoviidūs:

tā om līsas müüjā ja koka am-mōtilō opnu ka maastiguehitā-jā ammōtit.

Edevanōmba ja riigitegelāse

Eve nāūtūs nakkas päāle pleiādsitshkendüisist, kon omma timā edevanōmba. Imā, esā, vanavanōmba. Noist kōigist om elon viil önnō imā, kiā elās Ruusa lähkül. «Imā ütēf, et timā pilti ei vōi panda, a ma olō päähākāānetāv, iks pannī,» and Eve aimu nāūtüsele saanuidō pilte valimisō rasōhusōst.

Edesi tulōva pildi Eesti riigitegelāisist: Laidoner, Kuperjanov, Rei, Eenpalu, Pitka ja tōdōsō.

Uma vanōmba poja soovi perrā om tā tshkendānū ka tōdōsō ilmasōa tegelāisi Hitlerit ja Stalinit ummi liitlaisiga.

A pildi vanast Rāpināst omma Evel tettū uma mehe aoviidüsse perrā. «Miis korjas Rāpinā postkaartō, olō noidō päält tennū tshkendüisi Rāpinā ja lähembā ümbrekunna aoluust,» kõnōlōs Eve.

Värvega tettū pildi kujotasō luudust. Om pilte Eestimaalt, a ka vällämaalt. «Latsō olli mul Austrāalian ja saadi pilte, mōni om noidō perrā tett,» ütles Austa Eve. Pilte vällämaalt seletās tā tuuga, et eestlāisile

miildūs vällämaal hinnāst laatman kävvū. Mere vee-ren, māki kaeman. «Ku vällämaalt tagasi kodo jõv-vat, saat selgembāle arvu, et Eestimaa om väega illos,» lōiūd Eve.

Et sāāne nāūtūs tettūs sai, tuu iist om Eve tenolik loomōmaja rahvalō: juhataja Kūti Leole ja programmijuht Varese Maiulō. A innekōk-kō kunstsōdōri juhendajalō Raua Janele.

Nāūtūs Austa Eve pilte-ga jāās Rāpinā loomōmajan valla nika ku vahtsōaastakuu keskpaigani.

Vana pilt kõnōlōs



PILT OM PERI VANA-VÕROMAA KULTUURIKÜLA MUUSÕUMIST

Rahvaraamadukogo seldsi laulukuur

Haani-Pressi rahvaraamadukogo selts luudi 21. joulukuul 1910. Päämidse tegemise olli laul ja nāütemāng. Kōrraldōdi ka tandsu- ja kirāndüsōdakit ja maskōraatō, miā olli tuul aol Võromaal väega moodun.

1915.–1919. aastagal olō-s selts tüün, selle et käve sõda. Vahtsōst sai seldsielo huu sisse päāle 1928. aastakka. Peeti suuri pitō, mink tuluga sai laulukuur Tarto laulupidolō sõita.

A õigō pia jāi seldsi tegemise soiku, selle et tulōtōrjō es anna ināmb lupa Pressi koolimajan seldsi pitā.

Önnōs tüüf raamadukogo edesi, tuul aol olf kogon 707 raamatut.

Tāāmbāne pilt om tettū 1912 seldsi laulukoorist. Pildi om tennū Võro piltnik Niilusō Jaan. Kiāki om kirotanu pildi mano pildi päāl olōjidō nime ja ka pildi päāl olōjilō numbri mano pandnu.

RUUSMAA ARTHUR, Vana-Võromaa muusõummō päävarahoitja

Kullō, ma loe sullō! Lugōminō latsilō lugō

KABUNA KAILE

Võro keelen on peris pallo muhhet latsilō ja latsiga lugōmist, tuust and kinnütüst 7. märdikuul Võro latsiraamadukogon peetü sāitsmes ettelugōmisō päiv «Kullō, ma loe sullō!».

Nigu varrambagi, tulli uma valmis pantu lugōmispalaga kullōjidō ette Vana-Võromaa kuulō 1.–7. klassi opilasō, kokko olf nuuri ettelugōjit 19. Tōisi siān olf kullōman hāā-tahtlinō hindajidō kogo: Võro Punamütsükese latsiaia keelepēsārühmā oppaja Taaberi Marika, Pōlva kooli opilanō Parhomenko Aadi, kiā om «Kullō, ma loe sullō!» päāvāl varramba hāā lugōja avvohinna saanu, ja Timmi Eve latsiraamadukogost.

Juttō olli lugōja valinu Tāhekeisist, «Mino Võromaa» safa raamatist ja ka vanōmbast kirāsōnast. Vōi julgōlō üldā, et tāāmbādses päāvās om võro keelen joba peris pallo raamatit, kost passis ette lukō nii tsilfokōisilō ku ka suurōmbilō latsilō. Ettelugōmisō päāvāl sai kuulda sāāndsit juttō, miā



KABUNA KAILE PILT

Pildi päāl lugō umma juttu ette Kasaku Andre Osola kooli 7. klassist.

teivā tujo hāās, ja ka noid, miā aiva kõrras meele hallōs. Hāā, ku om nii ütē ku tōist – om päiv ja elo kah kirriv.

Mis viil pōnnōv, võro keelen ei loeta önnō Võromaal: võrokōsōst oppaja Sarapuu Helju om Tartomaa Peedu kooli latsi joba paar aastakka ka võrokeelidse latsikirāndü-

sega tutvas tennū ja ei pelgā näidega ka lugōmisō-vōistlusōlō vällä tulla.

Ettelugōmisō päiv jāi võro keele nādāli sisse ja om üts Võro instituudi ettevōtmiisi. Päāvā mōtō om latsi võro keelen lugōma hārgütā ja nāile ka võrokeelist kirāndüst umat-sōmbas tetā.

Parōmba ettelugōja

2.–4. klassi vannusōrühmān: Prei Marion (Kāāpā kuul, oppaja Lātingu Anneli); Sārg Laine-Liise (TERA Peedu kuul, oppaja Sarapuu Helju); Lindenbergi Aale (Mōnistō kuul, oppaja Pazuhanišī Asta).

5.–7. klassi vannusōrühmān: Lūüsi Kristjan (Haani kuul, oppaja Leidi Kersti); Puija Kristiina (Antsla G, oppaja Rebāse Liivia); Kaarna Katrin (Osola kuul, oppaja Ermeli Merili).

Kuis ma mehele kaabu ostsõ

RAUDKATSI ENE

Noorõmbalt oll' nii, et üts matus ja säidse pulma. Nüüt kõik tõistpiten. Iks tulõ kut-sung, et kadunukõist är saata. Presseimi ülikunda ja tuuluti-mi palitit, kõlvaš külh! A vot pääkattõga oll' asi untsun: ku-lunu ja lääbäkil.

Lätsimi liina ja ma joosi puutõ piten, et kost saia so-liidnõ kaap. Kongi es olõ. Miis ai ummi ärarvamada asju. Vanan polikliiniku-ma-jan om väikene puut. Vällä-maa ürbil! Sääl sis oll' kolm mütsü.

Müüjäkene oll' ütsindä. Ma uursõ tä käest, kas tsilfukõisi sukapükse om. Es olõ. Kost-sõ egäs juhuse manu, et minni laskõ küssü.

Sis kõlisti mehele ja andsõ tsihi kätte, kohe pasma ja va-lima tulla. Tiidse esi kah, et ku mullõ om väiku, sis tälle paras, a mihi piät iks kah tähtsäs pidämä.

Müüjä viil ütelf, et minku ma no vällä vasta, et miis



KOHA PRIIDU TSEHKENDUS

müüdä es juusknu. Tollõ ao pää-le oll' timä sõbranna tulnu timä manu juttu aama.

Miis tull' ja õnnõs kaap miildü ja paras oll' kah!

Sis hõigaš tuu kinä müüjä, et

nuka takan om piigli kah. Ma ütli vasta, et tiiaiti, ku ma saisa mehe iin, olõ ma tä piigli kah. Ei lää tälle rohkemb määnestki piiglit vaia.

Naasõ kaiva tõõnõtõõsõlõ

näkkõ ja naksiva suurõ helü-ga naarma. Sis ma seleti, et nii ma pojanaasõgi vällä opsi. Üts päiv sai naarunõ ja meil miil hää, et saimi vahtsõ kaabu elus aos.

Om perämäne aig saata juttõ Uma Lehe jutuvõistlusõlõ!

Võistlusjuttõ sordi:

1. Periselt elon juhtunu nalalinõ vai tõsinõ lugu
2. Lugu, midä periselt es juhtu
3. Tervüisi tõsõst ilmast
4. Maolda nali

Egä inemine või saata võistlusõlõ kooni kümme juttu. Jutt ei või olla inne mõnõn tõsõn lehen vai raamatun är trükit ega internetti üles pant.

Egä jutu mano kirotagõ kimmähe uma nimi, aad-rõs ja telehvoniinumõr!

Oodami juttõ nikani ku 24.11.2017. Jutu saatkõ info@umaleht.ee pääle vai Uma Leht, Tarto 48, 65609 Võro liin). Tunnissõna: jutuvõistlus.

Üten Uma Lehe jutuvõistlusõga käü ka latsi ja nuuri võrokiilside kirätoie võistlus «Mino Võromaa».
Kae ligembält: wi.werro.ee/mino-voromaa

Vanainemine sata-i poolõldõ

Olli poodin tüül. Kraamõ müü-gisaalin ka päivä, ku rahvas lii-ku.

Inemise saiso kassasaban. Kai, et lää näist kõrvalt müüdä. Sääl oll' väiku vahe. Ei tiia, kuis tuu jalg jäi kohegi kinni ja ma sattõ pikäle maaha. Kõrvalt mõni pepsiputõl tull' kah ütlen.

Rahvas kõik vahtsõ ja mõni küsse kah: «Kas haigõt kah sait?»

Mul oll' väega häpe ja es mõista muud vasta üteldä: «Ku vanainemine satas, sõs tä satas lõpuni, ega tä poolõ pääl pidämä ei saa.»

Esi kaksõ ruttu lattu pakku.

NIKUSÕ MARE

Maolda nali

Mõni nali om nii maolda, et aja peris naardma. Toimõndaja om üte säänd-se siia vällä valinu.

Sabonisõ imä

Sabonis (mäletäti jo külh tuud mailmadu suurt Leedu korvpallimängjät) tulõ pidolt kodo. Kaes, viiekopkalinõ videles maan. Tsuskas tuu karmanihe.

Hummogu aja Sabonisõ imä puja üles.

«Sabonis, sa olõt jälleki pido päält tulnu!»

«Ei olõ!»

«Võlsit! Ega sa muidu kanalisatsioonikao kaast kodo ei olõs toonu!»

Latsilõ

Vastus saada' üte nädäli joosul meiliaadrõssi pääle latsinukk@umaleht.ee.

Vastussõ mano panõ' kirja uma nimi, vannus ja kimmähe ka postiaadrõs.

Vastajidõ vaihõl loositas vällä võrokeelitsit latsiraamatit vai plaatõ.

Latsinukka tugõva' Võro Instituut ja Võro selts VKKF.

Minevä kõrra vastus: ku märdipäävä järv vallalõ, sõs jüripäävä kah.

Avvohinna saa KOLSARI ANNABEL (9) Põlvast.

Kae' võrokeelitsit JÄNO-JUSSI MULTIKIT: <http://wi.werro.ee/lastekas/>

Otsi' luulõtusõ egäle rialõ lõpp. Kae', et riimi' inämb-vähämb paika saava'! hää, maad, mulk, mõts, nimi, om, pini, puupulk, saa, Tom, tsirk, täämbä, virk, võts!

Pini

Tereh, mina olõ _____.
Kařakrants om minu _____.

Peremehes om mul _____,
timäl mu jaos aigu _____.

Mul aia ala kraabit _____,
ja mängmises võet _____.

Ku pernaanõ hõikas _____,
sõs helises külh terve' _____.

Kraabi hoolõga ma _____,
kae, kas kundi kätte _____.

Ma olõ vahel küländ _____ –
sõs ku aida lindas _____.

Elo om mul umbõ _____,
eelä', hummõn, _____!



FASTRÕ MARIKO LUULÕTUS, SAARÕ EVARI TSEHKENDÜS

Eesti pannus maailmalõ

Õnnõpalu Tõnu kirot ildaaigu, et kultuur ei olõ seo, mis sa olõt, a seo, mis sul hindäst anda om. Et kultuur ei olõ inemise ega riigi uma, kultuur om kõigi uma. Tunnus mõistlik. Goethe ja Bulgakov ei olõ saksa vai vinne ki-rändüs, õks maailma uma. Säändsit suuri inem-iisi om ilman ütsjago,

ja nä olõ-i kinkagi uma, näid jae-tas. Seo mõttõ man tunnus mullõ võro kirändüs pallo parõmba ja õigõmba järe pääl ku eesti uma. Võrokõsõ ei kirot hindäle, nä kirotasõ tervele Eestile. A Eesti, ku Pärdi Arvo ja paar dirigenti vällä arvada, luu kõik uma kul-tuuri esihindä jaos. Õnnõpalu perrä om taa välläkuulmisõ tii. Ei olõ riigil piire, ei müürü iin, a midägi siist välläpoolõ ei päre. Kes tiid, kas Pärdi Arvo muusika-gi siist kohegi olõs pääni, ku teda ei olõs 1980. aastal Nõvvokogo Liidust vällä saadõtu. Või-olla et esiki olõs, Pärt ei olõ umma luudut Eestiga är piirdnü. Teno toolõ omgi väiku Eesti timä abiga ummi piire umajago välläpoolõ touganu. A õnnõ Pärdist seo riigi päästmises ei aida.

Pärnitsa Mikul oll' suurõn jaon õigus, ku tä tuu laulupito maaha tegejä artikli kirot. A no tambiti tä tuu iist maa sisse, selle et mi kul-tuur om mi uma ja puttu mi tedä kellelgi ei lupa. A tõtõ om, et pitõ om kolmõ sorti. Edimädse peetas lusti peräst, tõsõ raha peräst ja kolmandit, nigu laulupido, põhi-mõttidõ peräst. Ja ku niimuudu võtta, sis om laulupido kimmäle kõgõ kehvemb variant pito pitä. Ei, ma ei paku vällä, et laulupido



RUITLASÕ OLAVI, kultuurivilosoohev

är häõtä. A meil ei olõ vaia hinnäst inämb vabas võidõlda. Mille es võinu sääne ärkon-serveerit pido hoobis kõiki rahvidõ laulu-pido olla? Et siia tulnu loomingulidsõ pundi Aahvrikast, Ameeri-gast, Armeenias? Sõs kül olnu asal värmi.

Eesti om hinnäst, ma ei tiia, kas taht-

malda vai nimme, är okupiirnu. A inemiisile ei miildü okupatsiun, olkõ tä sis sõalinõ, majanduslik vai kultuurilinõ. Ku piiri omma vallalõ, laskva nä jalga. Umbõs 150 000 inemist om muialõ kolinu. Mi mõnitami näid Kalõvipoi-gõs, a ku kaia, mis saais periselt om, sõs omma lännü nii noorõ ja tüüjõun hariligu inemise ku tohtri, insinõõri, tiidläse. 1944 pagõsi siist Punaarmee iist üle mere umbõs 80 000 inemist. Seo om väiku mõtlõmisõ kotus, kas parhillanõ okupatsiun om 1944. aasta umast poolõ hullõmb? Ma arva, et ei olõ – neo 150 000 tüü-kõlvolist ja mõtlõjat inemist, miä Eesti om ilmalõ andnu, om Eesti riigi suur ja väärt pannus. Ja ei olõ mõtõt näid takan ikkõ, uma inemine om kultuuriga väega ütesu-gunõ. Tä olõ-i kinkagi uma, tedä saa-i hindäle pitä.

Et midägi muutunu, om vaia hinnäst siseokupatsioonist vällä murda. Eestläsele miildüs hinnäst vabas laulda, a kon sa laulat pääle publi, ku laulupido kah okupeerit om? Lauluhelle jääs kõrrast vei-dembäs. Kost sa näid mano võtat, ku joba sisse tuudu pagulasõ siist, tulõjuga takast välän, jalga laskva? Kiä ots hindäle ilosat merekaehu-sõga maatuikkü Põhja-Korean?

Tossu Tilda pajatusõ

Midägi muud!

Üts hummok avasf latsiaia-oppaja, et neläaastanõ pois-kõnõ om närb ja uimanõ. Tä küsse latsõ käest, mis om juh-tunu.

Poiskõnõ tunnist, et imä ja esä panni üüse peeti ja tülüt-si kõik aig, nii et timä es saa maada. Sõna «peeti» tekkõ op-paja väega valvsas. Tälle tun-du, et poisi vanõmba omma kõigildõ kõrraligu inemise.

Ku imä latsõlõ perrä tull', otsust latsiaiaoppaja küssü, kuis tollõ peediga aša omma. Tä kõnõf latsõvanõmbalõ, mis poiskõnõ oll' oppaja küsumise pääle kostnu.

Poliitilisõlt kõrralinõ lugu

Kuuli raadiost, et Roodsi latsi-kiränik Lindgreni Astrid olõs märdikuul saanu 110aastadsõs. Kas Roodsimaal suurt pito kah peeti, tuust ma es kuulõ. A tuud külh kõnõldi, et ku latsilõ loeti säääl ette Pikäsuka Pipit, kink esä oll' niigrikuning, saiva suu-rõ inemise väega vihatsõs.

Ma sai kah tuusama päiv vihatsõs, ku telekah näüdati Schwarzeneggeri Arnoldit.

Ku Pipi esä tohe ei inämb

MUDA MARI

Kuuluda

Teemi elektritõid. Tel 520 5016.

Võrokeeline raadiosaadõ

«Vahtsõmbat Võromaalt!»

Vikerraadion egä neläpäävä kell 17.05.